

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

BRNO 1975

největší šířka čela /10/	118
biasterická šířka /12/	105
výška lebky -ba-a /17/	151 - vysoká
obvod lebky /23/	517
podélný oblouk /25/	377
čelní oblouk /26/	126
temenní oblouk /27/	128
týlní oblouk /28/	122
čelní tětíva /29/	112
temenní tětíva /30/	113
týlní tětíva /31/	101
bigoniální šířka /66/	101
výška brady /69/	33
délkošířkový index /1 1/	68,4 - hyperdolichokran
délkovýškový index /1 2/	74,2 - ortokran
šířkovýškový index /1 3/	108,5 - akrokran
transversálně frontoparietální index /1 13/	72,3 - eurymetop
frontomandibulární index /Škerlj/	107,5 - eurymandibular

Postkranialní index je zachován ve zlomcích. Na 1. krčním obratli je vytvořeno levostranné foramen arcuale.

Závěr : kostra nedospělého člověka, zemřelého ve věku 12 - 14 let.

Bestattungen in slawischen Hügelgräbern in Uherčice / Bez. Znojmo/. Von 4 Hügelgräbern, die B. Novotný im Jahre 1971 untersuchte, enthielten zwei keine Bruchstücke von Menschenskeletten. In Hügelgrab Nr. 7 lag die Bestattung eines Mannes, der im Alter von 40-50 Jahren verstorben war, in Hügelgrab Nr. 8 das Skelett eines nicht erwachsenen Menschen, im Alter von 12 - 14 Jahren verstorben. Beide Skelette waren sehr schlecht erhalten.

Z Á C H R A N N Ý V Ý Z K U M S T Ř E D O V Ě K É H O D V O R C E A C H A T U Š A K V I C

/ o. Břeclav/

Boris N o v o t n ý, AÚ ČSAV Brno

/ Tab. 40 - 45/

Na základě oznámení Jana Týma ze Šakvic prováděl referent ve dnech 28. III. až 31. V. 1974 záchranný výzkum na pozemku JZD Šakvice a v katastru obce Strachotína. Díky porozumění předsedy JZD v trati "Hrůdky" u paty inundačního území a v blízkosti soutoku obou zavlažovacích kanálů byl ponechán k výzkumu na léta neobdělávané louce úsek mírného návrší /výšková kóta 165,9 mapy 1 : 25.000/, které bylo bezprostředně ohroženo hlubokou orbou pro přípravu setby kukuřice.

Po sejmutí humusové, 20 až 30 cm mocné vrstvy na ploše 10 x 15 m² se objevila skoro souvislá vrstva do červena a žlutočervena vypálených velkých kusů mazanice, někdy oboustranně lícovaných, jindy opět s otisky kúlů a travin /ostřice/. Tato vrstva sahala do hloubky 50 až 60 cm pod povrchem a zde se místy ukazovala úprava ze slinité hlíny. Na této úrovni jsme přibližně ve středu pod destrukcí našli opálené kosti hřiběte, kterému chyběla lebka a některé kosti. V místech hlavy leželo železné udidlo. V této hloubce se porůznu po celé ploše vyskytovaly výrobky ze železa, jako jedna ostruha, kování, velké čtyřhranné zahrocené tyče, hřeby, srpy, množství zlomků z nádob i přepálených, hromádky spálených obiliek atp.

S příchodem deštivého počasí, když vlhkost prosákla podloží, se nám konečně vyrýsoval půdorys objektu. Byl to pravidelný čtverec o rozměrech 720 x 720 cm, orientovaný od severozápadu k jihovýchodu. V jeho rozích, v hloubce 70 cm pod nynějším povrchem ležely velké ploché vápencové balvany, které tvořily čtyři podložky pro nárožní sloupy nesoucí střechu. Jeden z placáčů /západní nároží/ ležel ponořen v kruhové nádrži na vodu o průměru 180 cm a hloubce 130 cm. Nadložní vrstva nad dvěma rohovými kameny prozradila technologii stavby. Nad základovými kameny byla slínová kruhová vrstva o průměru 60 cm. Ve středu nad plochým kamenem se vyskytovaly zlomky do červena vypálené mazanice ve tvaru čtverce o rozměrech 40 x 40 cm. Okraje čtverce lemovalo 2 cm široké spálené dřevo. Nosné sloupy stavby tedy tvořily buď mocné do čtverce otesané rohové sloupy, spočívající na plochých balvanech /aby se neprobořily do zamokřovaného podloží/, anebo to byla prkna sestavená do tvaru čtverce, vyplněná mazanici a rovněž se opírající o placáče. Při požáru, který budovu zničil, sloupy anebo prkna shořela a mazanice, vypálená do červena, se rozpadla.

Při čištění podloží se opět díky vlhkosti vyrýsovaly základy stěn stavení, které tvořily v určitých nepravidelných vzdálenostech od sebe umístěné kúly s průměrem 10 až 15 cm. Kúly a prostory mezi nimi byly omazány silnou vrstvou mazanice, která tak tvořila stěny stavení. Tuto techniku dokládají jak oboustranně lícované kusy do červena vypálené mazanice, tak její zlomky s otisky kuláčů a travin. Neúplné řady kúlůvých jamek uprostřed půdorysu stavby nasvědčují tomu, že budova byla ještě uvnitř členěna na menší prostory.

Byla to tedy zřejmě ústřední víceúčelová hospodářská stavba, určitý typ dvorce, určený pro ustájení dobytka /případně koní/, dále skladiště nářadí, obilovin, zřejmě i píce atp. Z nalezených zlomků keramiky bylo lze složit asi 15 kusů nádob, velkých džbánů s uchy, menšího štíhlého poháru s uchem, radélkem nebo horizontálním výhevním zdobených nádob s válcovitým ústím, malé nádoby, konické mísy, pokličky a unikátní nízkou misku se třemi výlevkami /patrně tukové svítidlo-kahanec/. Keramické nálezy spolu s ostruhami s kolečkem a ostatními výrobky lze předběžně rámcově datovat do období sklonku 14. nebo ještě spíše na počátek 15. století. Podle svědectví nálezů /spálená kostra, spálené obilky, přepálená keramika/ a podle nálezových okolností /spálené kusy dřev a do červena vypálená mazanice/ stavba zanikla prudkým požárem.

Při pokračujícím výzkumu na ploše okolo dvorce, v orbou již narušených povrchových vrstvách, mohly být pouze zčásti zachráněny pozůstatky obytných chat, které se rozkládaly okolo ústředního hospodářského stavení. Tak ke příkladu ve vzdálenosti 21,5 m od středu dvorce směrem k severovýchodu jsme odkryli zbytek nároží obydlí /z nasucho nakladených kamenů - rozměr obydlí zhruba 240 x 200 cm/. V rohu se zachoval ještě v ornici /20 - 30 cm pod povrchem/ zbytek krbu z nasucho kladených kamenů /rozměry 120 x 100 cm/. Podle nálezů zlomku keramiky spadá existence obydlí zhruba do doby trvání dvorce.

Opět z jiné chaty, vzdálené od dvorce 156 m směrem k severovýchodu, jejíž půdorys se nedochoval, jsme odkryli spodní část hliněné pece /rozměry 200 x 145 cm/. Její propálené dno bylo vyloženo oblázky a střepy zejména s výzdobou radélka. I tato chata zanikla zřejmě v době spálení dvorce.

Při zemních pracích prováděných v těsné blízkosti levého břehu Dyje, v poloze "u vazu" /západně od výškové kóty 164,8 mapy 1 : 25.000/, tj. ve vzdálenosti asi 1 km k jihovýchodu od výše popisované lokality se našlo další sídliště, opět - podle nálezů keramiky - ze stejného období. Při záchranném výzkumu jsme tam odkryli dvě těsně vedle sebe ležící hliněné pece nepravidelného tvaru /rozměry 140 x 160 x 180 cm/. V blízkosti ležely trosky dalšího obydlí rovněž s hliněnou pecí jazykovitého tvaru /240 x 130 cm/.

Výčet nálezů této značně rozsáhlé záchranné akce by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili ještě o odkryvu osídlení ze staršího časového horizontu. Na výše popisované poloze "Hrůdky" ve zjišťovací sondě II jsme pod říční hnědozemní náplavou v hloubce 120 cm pod nynějším povrchem odkryli tři hliněné pece. Dvě kruhové pece - původně zřejmě kupolové - byly od sebe vzdáleny 120 cm a měly průměr 140 a 160 cm. Dolní vrstvy obou byly silně do hnědočervena propáleny, a druhá z nich měla dno vykládáno plochými kameny. Největší třetí pec měla nepravidelný tvar /470 x 270 cm/ a vlivem vlhkého podloží měla propálené vrstvy rozplizlé. V okolí všech tří objektů a nad nimi se vyskytovaly keramické zlomky, dovolující určit tyto objekty do pokročilého 11., případně 12. století.

Při sondáži středověkého dvorce v sondě III se pod hliněnou "podlahou" vyskytovaly rovněž střepy slovanské keramiky a v hluboké jámě /v hloubce 220 cm/ obdélného tvaru byl nalezen latěnský střep.

Středověké společné hospodářské zařízení s okolními obydlími je dokladem, že v trati "Hrůdky" existovala na sklonku 14. a na počátku 15. století samostatná hospodářská jednotka vesnického typu a jak ukazují nálezy u Dyje nebyla osamocena. Nedaleko odtud, asi 300 m k západu je v písemných pramenech uváděno pomístní jméno louky a lesa "Sturnitz", tedy zaniklé vsi Sturnice /nebo Starnice/. Ta se uvádí v písemných pramenech poprvé k roku 1334. Podle urbáře z roku 1414 měla ves 16 usedlíků a některá obydlí byla již opuštěna. Ves již v roce 1535 neexistovala /1/. Jelikož její osídlení trvalo delší dobu, netýká se zřejmě našich nálezů. Je však možné, že námi zkoumaný dvorec zvláštního typu okolo s obydlími lze spojovat s německou kolonizační vsí se jménem "Rewigenschaikwicz" /snad zkomolené Rehwiessen-schaikwitz, tj. Šakvická srnčí louka/. Tato ves se, podle V. Richtera /2/ dostala k mikulovskému panství roku 1380 jako zeměpanské léno s hradem "Newehaus" /Nový dům/. V mikulovském urbáři z roku 1414 figuruje jako panský majetek a byla, podle L. Hosáka, v té době již pustá /3/. V každém případě však námi pojednávané zemědělské osídlení ležící na rozhraní inundace a pozvolna se zvedající terasy nemělo dlouhého trvání a zaniklo požárem asi ještě před válečnými akcemi husitů po roce 1425. Malá obydlí a společná hospodářská budova nasvědčuje tomu, že zde patrně hospodařili chudí poddaní na mimolánové půdě.

Pozoruhodným zjištěním je odkrytí pecí z 11. a 12. století pod náplavou řeky Dyje. Opět se tu prokazuje, že zátopový terén v okolí řeky měl naprosto jiný profil než v pozdějších stoletích a že řeka tehdy ještě nezaplavovala svoje okolí. Zejména v druhé polovině 11. a v průběhu 12. století bylo nejvýznamnějším centrem širokého okolí hradiště Strachotín - Vysoká zahrada, ležící nyní na levém břehu Dyje naproti obci Dolní Věstonice. Okolo něho se soustřeďovalo pozdněhradištní osídlení s výrobními objekty a to jak v bezprostředním předhradí, tak jako druhotné osídlení na místě zaniklého hradiště "Louky sv. Petra" /4/. Nynější nález je dalším dokladem koncentrace osídlení v podhradí "přemyslovského Strachotína". Tuto skutečnost dokládá i objev pohřebiště z druhé poloviny 11. století /5/ na východním okraji obce Šakvic /pomístní název naleziště je Kopeček, případně Fyrhaple/. Odkrytí 27 hrobů z pozdní doby hradištní je rovněž svědectvím, že osídlení /původně zvané údajně Čičovice(6)/ bylo slovanskou vsí již v 11. století.

P o z n á m k y :

- 1 Codex dipl. mor. VII, 1.L. Bretholz, Nikolsburger urbar 1414, s. 46.
- 2 V. Richter, sq. Mikulov, Brno 1971, s. 37.
- 3 L. Hosák, Dějiny Hustopečské do poloviny 14. století, Praha 1948, s. 20
- 4 B. Novotný, Průzkum areálu Petrova louka u Strachotína, Přehled výzkumů 1960, Brno 1961, s. 97, tab. 40.
- 5 B. Novotný, Výzkum nížinného opevnění "Petrova louka" u Strachotína, Sborník AÚ ČSAV III, Brno 1963-64, s. 167 a d. tab. XXXII - XXXIII.
- 6 B. Novotný, Objev pohřebiště z doby stěhování národů a z pozdní doby hradištní u Šakvic. V tomto sborníku.
- 7 L. Hosák, Vlastivěda moravská, Brno 1924, s. 172 a d.
- 8 L. Hosák, Břeclavsko, Brno 1969, s. 609 a d.

Rettungsgrabung eines mittelalterlichen Gehöftes und von Hütten bei Šakvice /Bez. Břeclav/. Im Frühjahr 1974 wurde auf einer mässigen Anhöhe /Kote 165,9 der Karte 1 : 25.000/ im Inundationsterrain bei der Gemeinde Šakvice im Raume von Břeclav eine Rettungsgrabung durchgeführt. Die früher nicht bebaute Wiese wurde für die Tiefackerung vorbereitet und in Zukunft wird diese gesamte Region nach der Errichtung des Wasserwerkes Vodní Mlýny überschwemmt. Nach Beseitigung der Ackerkrume auf einer Fläche von 10 x 15 m in der Flur "Hrůdky" erschienen grosse Stücke rot gebrannten Lehmwurfes, manchmal beiderseitig geglättet, ein andermal mit Abdrücken von Pfosten und Gräsern. Diese Schicht reichte in eine Tiefe von 50-60 cm unter der Oberfläche.

Bei der fortsetzenden Grabung erschien der Grundriss eines regelmässigen viereckigen Baues im Ausmasse von 720 x 720 cm, von Nordwest nach Südost orientiert. In seinen Ecken befanden sich 70 cm tief unter der Oberfläche grosse flache Kalksteinbrocken, die Unterlagen für die Eckholzsäulen bildeten, den Bau und das Dach tragend. Die Säulen waren ursprünglich, bevor sie verbrannten, mit einer kreisförmigen Mergelverkleidung gedichtet. Der westliche Unterlagebrocken lag in einem brunnenartigen Kreisbehälter mit Wasser. Wie aus den Pfostengruben und Abdrücken des durch Glut ausgebrannten Lehmwurfes ersichtlich ist, waren die Wände des Baues von runden Holzsäulen im Durchmesser von 10 bis 15 cm gebildet, die mit beiderseitig geglättetem Lehmwurf verschmiert waren. Nach den unkomplett erhaltenen Spuren von Pfostengruben war der Bau im Inneren gegliedert.

Ungefähr in der Mitte des Baues oberhalb des Niveaus des gestampften Lehmfussbodens lag ein unkomplett angesengtes Skelett eines Fohlens, an Stellen des nicht erhaltenen Kopfes mit einem Zaum. Auf der gesamten Fläche des Baues kamen Produkte aus Eisen, ein Sporen mit Rädchen, grosse zugespitzte Stangen, Sichel, Nägel, besonders zahlreiche Bruchstücke von Keramik vor, die man rekonstruieren konnte, auch wenn sie durch sekundäres Ausbrennen manchmal deformiert war. An einigen Stellen fand man Häufchen von verbranntem Getreide und von verbrannten Holzstücken. Alle Umstände belegen also, dass das Gebäude durch einen heftigen Brand eingäschert wurde. Nach dem Sporentyp und besonders nach den keramischen Funden fällt die Dauer des Baues in die Neige des 14. Jahrhunderts, eventuell in den Beginn des 15. Jahrhunderts. Wie davon die Beilegung des Tieres, die Funde der Getreidekörner, des landwirtschaftlichen Gerätes, der Gefässe u.ä. zeugt, kann man diesen Bau als Zentralgehöft mit einer wirtschaftlichen Mehrzweckbestimmung betrachten als Stall /in der Ecke der Wasserbehälter/, Getreidespeicher, vermutlich auch von Heu usw. Das Gebäude war offenbar nicht zum Bewohnen bestimmt. In unmittelbarer Nähe deckten wir durch Tiefackerung bereits beschädigte Wohnobjekte ab, z. B. Hüttenüberreste mit steinerner Untermauer und Steinherd in der Ecke und mit dem Vorkommen ähnlicher Keramik, wie dies im Gehöft war. Etwas weiter konnte man wiederum eine tönerner Feuerstelle einer weiteren Hütte feststellen, deren Boden mit keramischen Scherben ausgelegt war. Ähnliche tönerner Feuerstellen stellten wir auf einer weiteren Siedlung knapp bei dem heutigen Ufer der Dyje fest.

Es ist nicht ausgeschlossen, dass man das Gehöft mit den umliegenden Wohnbauten, also dem Dorf, das keine lange Dauer hatte, mit dem deutschen Kolonisationsdorf, dem sog. Rewiegenschaikwitz /vielleicht ursprünglich Rehwiesenschaikwitz/ verbinden wird können, das in schriftlichen Quellen im Jahre 1380 /1,2/ erscheint und nach dem Jahre 1414 /3/ bereits verlassen war.

Auf demselben Grundstück, auf dem das Gehöft abgedeckt wurde, fanden wir in einer Tiefe von 120 cm unter der humossandigen Anschwemmung drei tönerner Kreisherde /der Boden des einen war mit flachen Steinen ausgelegt/, die man nach den keramischen Funden in das 11. oder 12. Jahrhundert datieren kann. Es ist dies offenbar der Rest einer bäuerlichen Besiedlung, die um das grosse wirtschaftliche und Verwaltungszentrum der mährischen Přemysliden - castrum Strachotín konzentriert war, das sich im 11. und 12. Jahrhundert am linken Ufer der Dyje bei der Flur der heutigen Gemeinde Dolní Věstonice erstreckte. Diese Besiedlungskonzentration belegt neuerdings auch die Entdeckung eines Gräberfeldes mit 27 Gräbern mit Münzen aus der zweiten Hälfte des 11. Jahrhunderts, das in nächster Umgebung der heutigen Gemeinde Šakvice abgedeckt wurde /5/.

ZJIŠŤOVACÍ PRŮZKUM ROTUNDY V JEMNICI - PODOLÍ

/ okr. Třebíč /

Lubomír Konečný, KSSPPOP, Brno

Josef Bláha, OSSPPOP, Olomouc

/ Tab. 46 - 47 /

Zjišťovací sondáž v letech 1973 a 1974 byla předpokladem k vyšetření typologické podoby dosud neznámé rotundy a k zodpovězení nejdůležitějších otázek : vzájemného chronologického vztahu rotundy a připojené dosud stávající románské válcové věže, funkčního smyslu a chronologického zařazení rotundy, dále jejího vztahu k dnešnímu kostelu sv. Jakuba a interpretace historické funkce sytyně v širším rámci /1/.

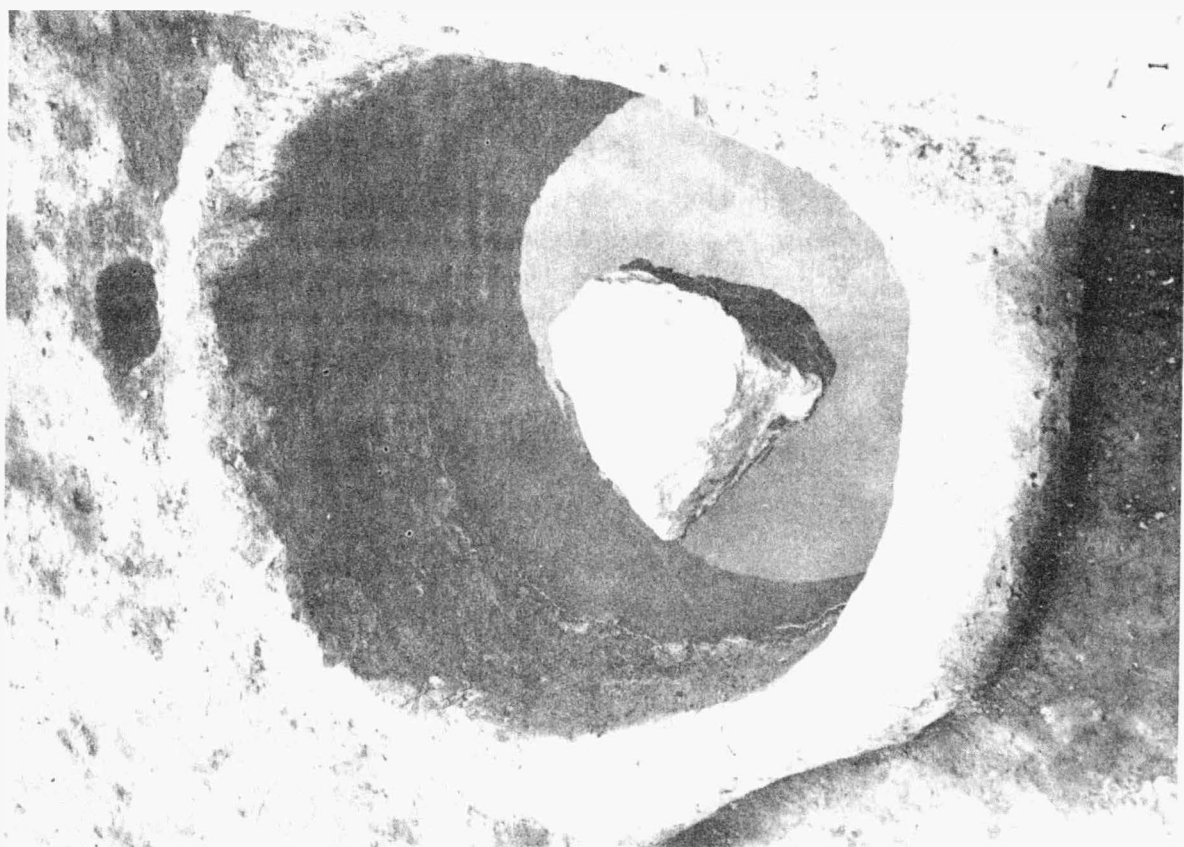
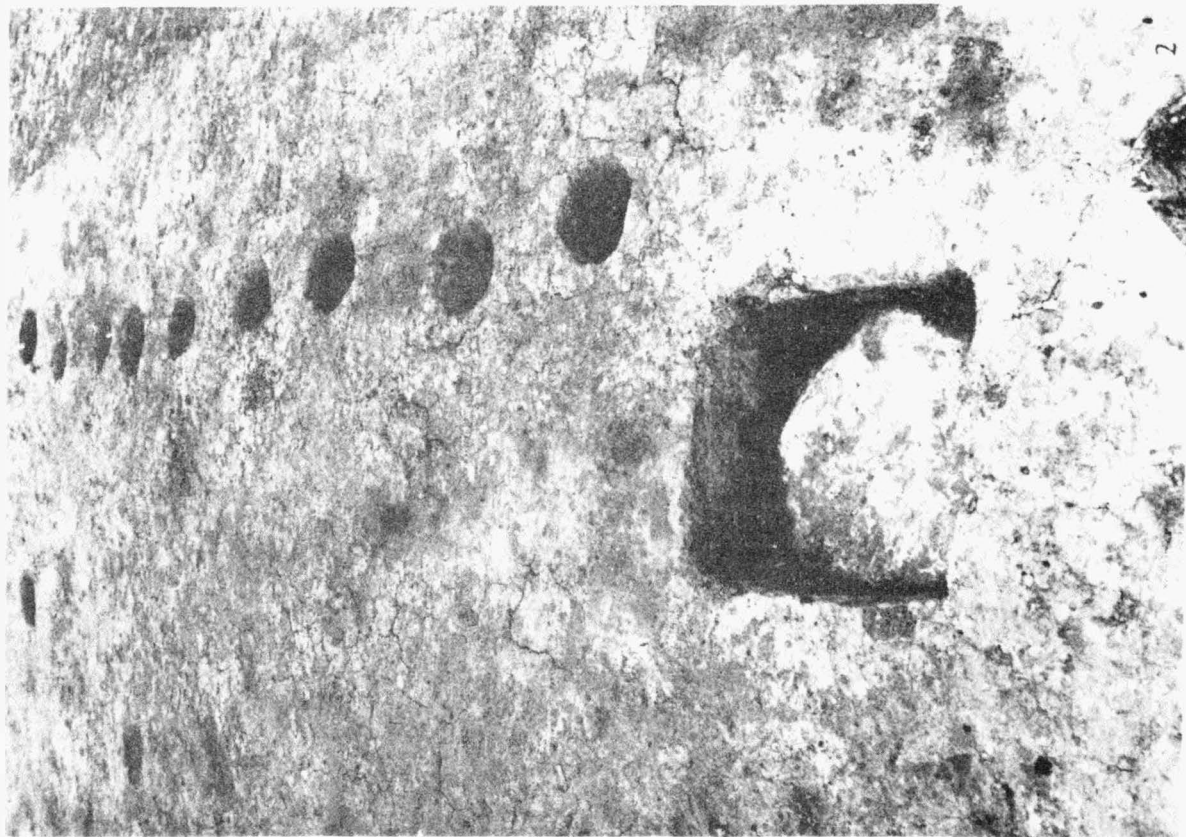
Větší část severní poloviny plochy bývalé rotundy je dosud archeologicky nepřístupná vzhledem k průběhu současného hřbitova.

Nejrozsáhlejší sonda byla položena r. 1974 v úseku nejkratší vzdálenosti mezi pozdněrománským jádrem dnešního kostela a někdejší rotundou. Tato sonda byla označena jako I/74 a její rozměry činily 400 x 150 cm. Ihned po skrývce povrchové humusovité vrstvy se objevil v severní polovině sondy dobře zchovalý rezentní pohřeb jedince, orientovaný SJ. Nález svědčí o podstatném snížení úrovně terénu v novější době.

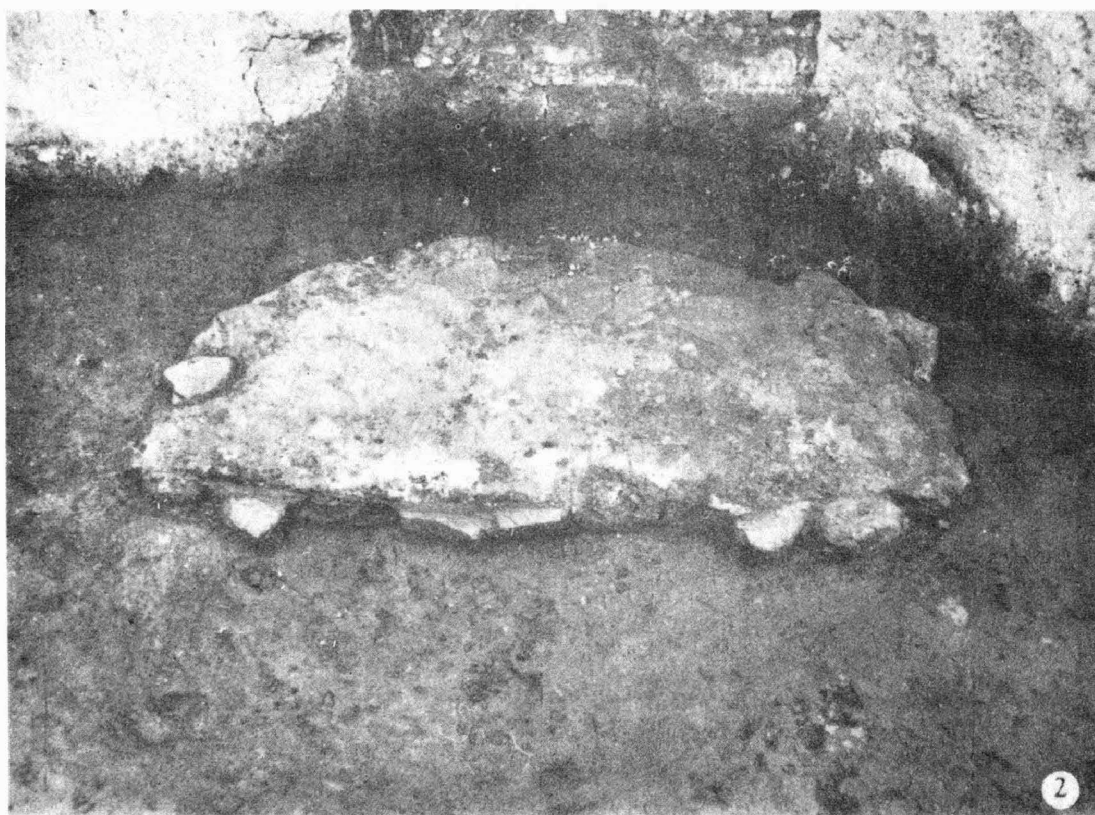
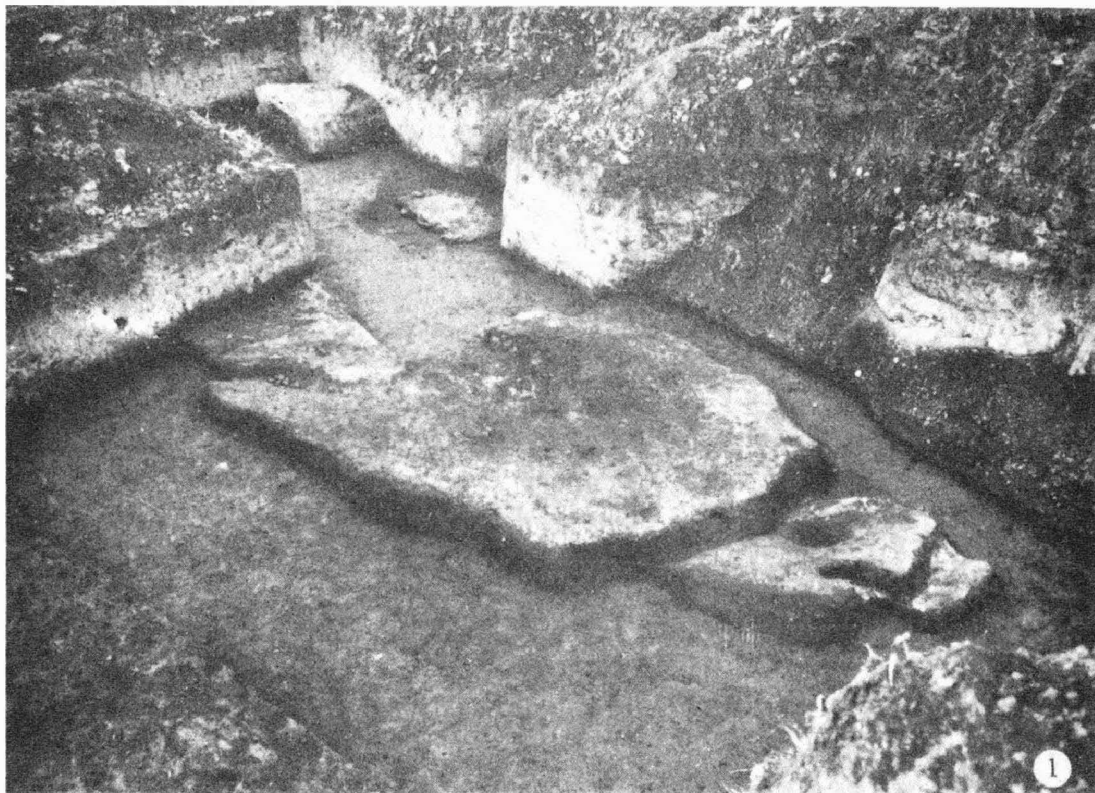

Tab. 40

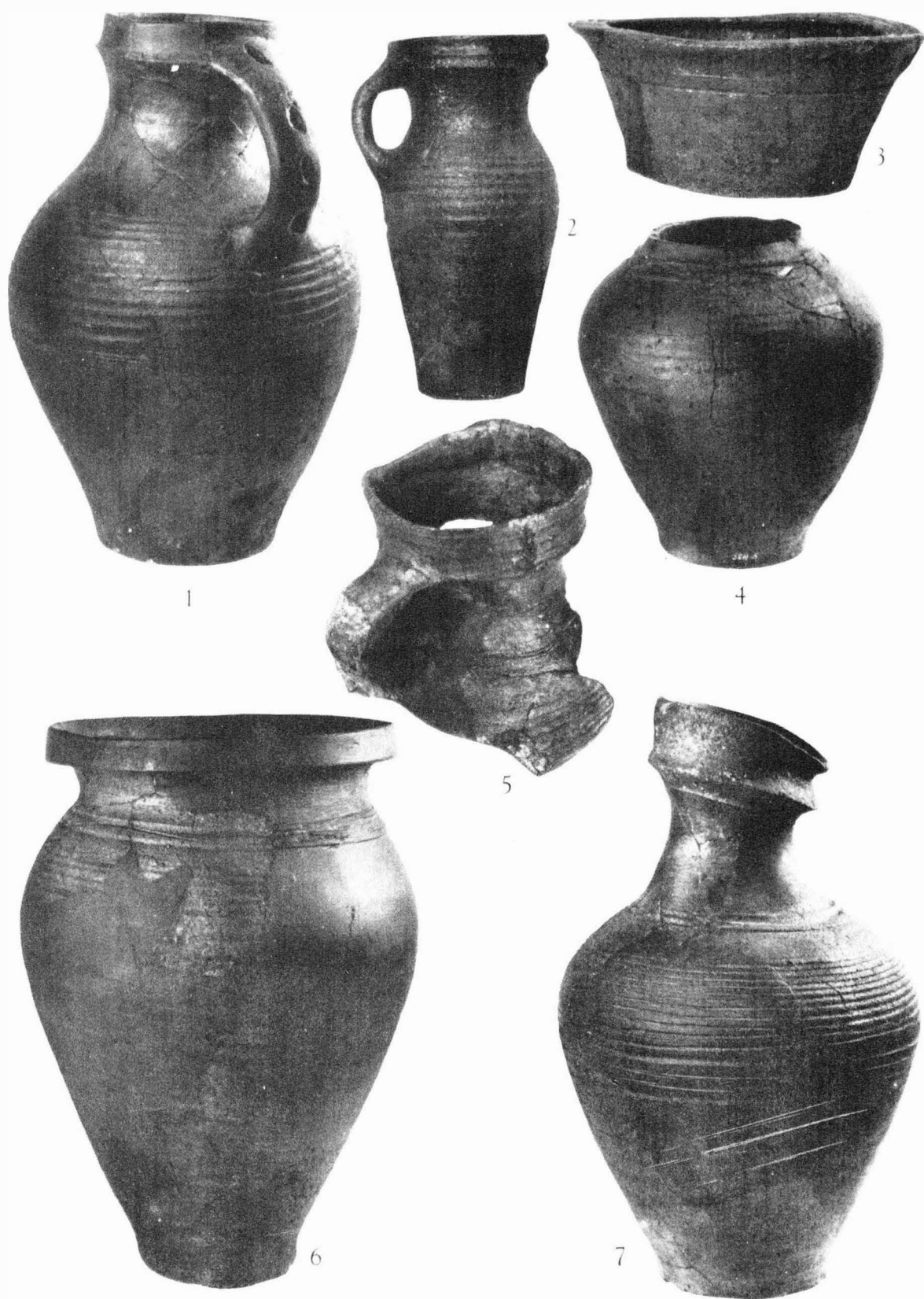
Šakvice /okr. Břeclav /, Středověký dvorec. 1 mazanická destrukce ; 2 půdorys dvorce s opěrnými kameny v rozích. - Mittelalterliches Gehöft. 1 Lehmewurfdestruktion ; 2 Grundriss des Gehöftes mit Stützsteinen in den Ecken.

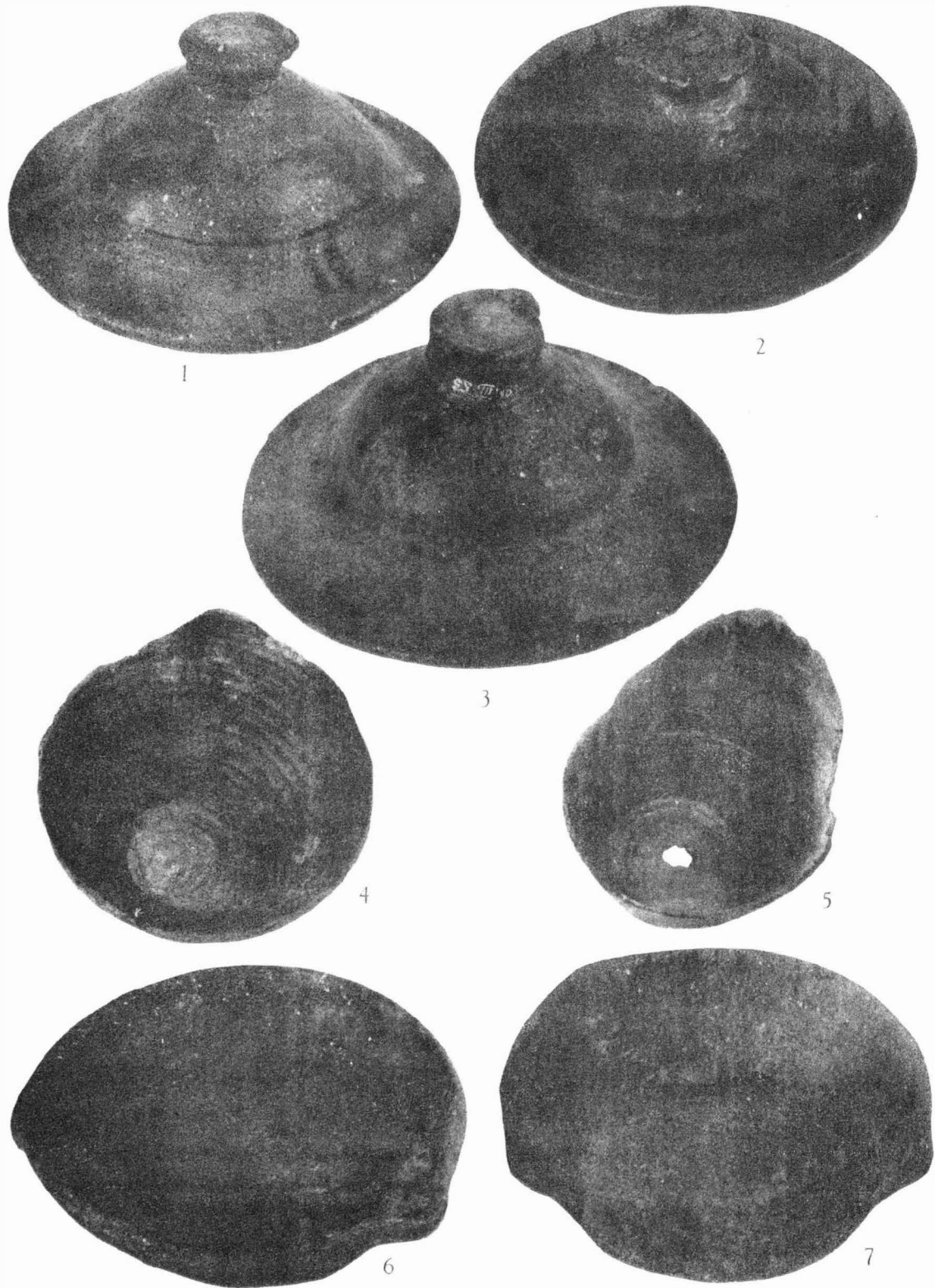
Tab. 41
 Šakvice / okr. Brno /, Středověký dvorec. 1 studňovitá nádrž s opěrným kamenem západního nároží ;
 2 opěrný kámen východního nároží a kulové jamky stěny dvorce. - Mittelalterliches Gehöft. 1 brunnenarti-
 ger Wasserbehälter mit dem Stützstein der westlichen Gehöftecke ; 2 Stützstein der östlichen Ecke und
 Pfostengruben der Gehöftwand.

Tab. 42
Šakvice /okr. Břeclav/. Středověký dvorec. 1 skupina pecí ; 2 řez pecí č. 2. - Mittelalterliches Gehöft.
1 Ofengruppe ; Schnitt durch den Ofen Nr. 2.

Tab. 43
Šakvice / okr. Břeclav / . Středověký dvorec. Keramika. - Mittelalterliches Gehöft. Keramik.

Tab. 44
Šakvice / okr. Břeclav / . Středověký dvorec . Keramika . - Mittelalterliches Gehöft . Keramik .

Tab. 45

Šakvice / okr. Břeclav /. Středověký dvorec. Železné předměty a kamenné brousny /3, 13/. - Mittelalterliches Gehöft. Eisengeräte und Wetzsteine /3, 13/.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1974

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík

Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový

Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby : doc. dr. B. Klína, A. Životská

Na titulním listě : stříbrná spona z doby stěhování národů ze Šakvic

Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně

Evidenční číslo : ÚVTEI-73332

Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné